

ЦЕРКВА ТА ІНТЕРНЕТ

I. Вступ

Інтерес Церкви до інтернету – один із проявів її давнього зацікавлення засобами соціальної комунікації. Церква розглядає медіа як результат історично обґрунтованого наукового процесу, завдяки якому людство «досягає щораз нових успіхів, розкриваючи ті ресурси та цінності, що містяться у всьому творінні»¹. Вона часто висловлювала свою переконаність у тому, що сучасні медіа, за словами II Ватиканського собору, є «дивовижними технічними винаходами»², які вже багато зробили для задоволення потреб людини і можуть зробити набагато більше.

Таким чином, Церква має принципово позитивний підхід до медіа.³ Навіть засуджуючи серйозні зловживання, Папська рада з соціальних комунікацій у своїх документах прагнула пояснити, що «суто цензорський підхід Церкви до цієї проблеми не є ні дійовим, ні правильним»⁴.

Цитуючи енцикліку Папи Пія XII «*Miranda prorsus*» (1957), душпастирська інструкція про засоби соціальної комунікації «*Communio et progressio*», опублікована 1971 року, наголошує: «Церква розглядає медіа як „дар Божий”, що, відповідно до Його задуму та Провидіння, творить вузи братерства між людьми і тим самим допомагає їм співпрацювати з Його

¹ Іван Павло II. Енцикліка «*Laborem exercens*», 25; пор.: II Ватиканський собор. Душпастирська конституція про Церкву в сучасному світі «*Gaudium et spes*», 34.

² II Ватиканський собор. Декрет про засоби соціальної комунікації «*Inter mirifica*» («З-поміж дивовиж»), 1 (тут і далі цей док. цит. за: *Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа* / упор. М. Перун. Львів 2004).

³ Напр., «*Inter mirifica*»; Послання з нагоди Всесвітнього дня комунікації папи Павла VI та папи Івана Павла II; Папська рада у справах соціальної комунікації. Душпастирська інструкція «*Communio et progressio*», Душпастирський відгук «Порнографія та насильство в засобах соціальної комунікації», Душпастирські інструкції «*Aetatis novae*», «Етика в рекламі», документ Папської ради у справах соціальної комунікації «Етика в комунікації».

⁴ «Порнографія та насильство в засобах соціальної комунікації», 30 (тут і далі цит. за: *Церква і соціальна комунікація...*).

планом спасіння людського роду»⁵. Ми поділяємо цей погляд і такої самої позиції тримаємося щодо інтернету.

2. Згідно з вченням Церкви, історія спілкування між людьми нагадує довгу подорож «від самовпевненої спроби побудувати Вавилонську вежу, падіння якої призвело до замішання і взаємного нерозуміння поміж людьми (пор. Бут. 11:1–9), до П'ятдесятниці та дару мов, тобто відновлення взаємної комунікації, центром якої, через дію Святого Духа, є Ісус.⁶ Через життя, смерть та Воскресіння Христа «комунікація між людьми знаходить у Богові, який став людиною і братом, свій найвищий ідеал і найдосконаліший взірць»⁷.

Сучасні засоби соціальної комунікації є культурним чинником, що відіграє певну роль в історії. Як зауважує II Ватиканський собор, «хоч треба старанно розрізняти земний прогрес і зростання Царства Христового, все ж – оскільки цей прогрес веде до кращого влаштування людського суспільства – він має велике значення для Царства Божого»⁸. Розглядаючи засоби соціальної комунікації в такому світлі, ми бачимо, що вони «вельми сприяють вдосконаленню і збагаченню людського духу, поширенню і зміцненню Царства Божого»⁹.

Сьогодні це по-особливому стосується інтернету. Завдяки йому в торгівлі, освіті, політиці, журналістиці, взаєминах між народами і культурами стаються воістину революційні зміни, які заторкують не лише способи комунікації між людьми, але й саме світосприйняття. У супровідному документі, «Етика в інтернеті», ми обговорюємо ці питання з погляду етики.¹⁰ Тут ми розглянемо зв'язок інтернету з релігією, і особливо з Католицькою Церквою.

3. Церква має двояку мету щодо медіа. З одного боку, вона заохочує їх правильний розвиток і належне використання заради прогресу людства, справедливості та миру, сприяє тому, щоб суспільство – на місцевому, національному та планетарному рівнях – будувалося у світлі загального

⁵ «Communio et progressio», 2 (тут і далі цит. за: *Церква і соціальна комунікація...*)

⁶ Іван Павло II. Послання на 34-й Всесвітній день комунікації «Проголошення Христа в мас-медіа на початку нового тисячоліття» (4 червня 2000) (тут і далі цит. за: *Церква і соціальна комунікація...*).

⁷ «Communio et progressio», 10.

⁸ II Ватиканський собор. Душпастирська конституція про Церкву в сучасному світі «Gaudium et spes», 39 (тут і далі документи II Ватиканського собору цит. за: *Документи Другого Ватиканського Собору (1962-1965): Конституції, декрети, декларації. Коментарі / перекл. з лат. Р. Паранько, Ф. Ковальський, О. Левко, о. В. Кусьнеж, О. Косіцька. Львів 2014.*)

⁹ «Inter mirifica», 2.

¹⁰ Папська рада у справах соціальної комунікації. «Етика в інтернеті».

добра і в душі солідарності. Враховуючи вагомість засобів соціальної комунікації, Церква прагне «чесного й заснованого на обопільній пошані діалогу так само з тими, хто відповідає за засоби комунікації», – діалогу, який стосується найперше формування політики медіа.¹¹ «Церква вважає, що цей діалог передбачає намагання зрозуміти мас-медіа – їх цілі, методи, за якими вони функціонують, форми і жанри, внутрішню структуру й зовнішню форму, а також запропонувати допомогу і підтримку тим, хто бере участь у роботі медіа. На ґрунті цього прихильного розуміння і підтримки можна запропонувати слухні пропозиції того, як усунути перешкоди до людського прогресу і проголошення Євангелія»¹².

Але Церква дбає також і про комунікаційну діяльність самої Церкви, і про комунікацію всередині Церкви. Така комунікація має не лише технічний аспект, позаяк «бере свій початок в спілкуванні любові між Божественними Особами і в Їхньому спілкуванні з нами», а сповнюючись, ця тринітарна комунікація «поширюється на людство: Син є вічним Словом Отця; в Ісусі Христі й через Нього – Сина і Слово, що стало плоттю, – Бог сповіщає жінкам і чоловікам про Себе і про спасіння, яке Він несе»¹³.

Бог продовжує спілкуватися з людством через Церкву, хранительську Його Одкровення, і лише її живому Вчителю Він доручив завдання автентично інтерпретувати свої слова.¹⁴ До того ж, сама Церква – це *communio*, спільність осіб і евхаристійних спільнот, що виростає із спільноти Трійці і її віддзеркалює¹⁵. Таким чином, спілкування належить до сутності Церкви. Саме тому «церковна практика комунікації має бути зразком і відображати найвищі ідеали правдивості, відповідальності та чутливості до прав людини, а також інші важливі засади й норми»¹⁶.

4. Три десятиліття тому в «*Communio et progressio*» було зазначено, що «сучасні медіа пропонують нові способи того, як доносити до людей послання Євангелія»¹⁷. Папа Павло VI сказав, що Церква «мала б почуватися винною перед Господом», якби не зуміла використати ці засоби для євангелізації.¹⁸ Папа Римський Іван Павло II назвав медіа «головним Ареопагом сучасної епохи» і заявив, що «недостатньо використовувати

¹¹ «*Aetatis novae*», 8 (тут і далі цит. за: *Церква і соціальна комунікація...*)

¹² Там само.

¹³ «Етика в комунікації», 3 (тут і далі цит. за: *Церква і соціальна комунікація...*).

¹⁴ Пор.: II Ватиканський собор. Догматична конституція про Боже об'явлення «*Dei verbum*», 10.

¹⁵ «*Aetatis novae*», 10.

¹⁶ «Етика в комунікації», 26.

¹⁷ «*Communio et progressio*», 128.

¹⁸ Апостольське повчання «*Evangelii nuntiandi*», 45.

їх просто для поширення християнської благовісті та істинного вчення Церкви. Потрібно також щепити цю благовість у „нову культуру”, створену сучасними засобами комунікації»¹⁹. В наші дні це стало особливо важливим не тільки тому, що медіа мають дедалі потужніший вплив на те, що люди думають про життя, але й великою мірою тому, що «сам людський досвід значною мірою набутий завдяки цим засобам і позначений їхнім впливом»²⁰.

Усе це стосується інтернету. І хоча світ медіа «іноді може видаватися несумісним з християнською проповіддю, він водночас пропонує унікальні можливості для проповідування спасительної Христової істини усього людському роду. Подумайте... інтернет уможливило те, що релігійна інформація та вчення віри долають усі бар'єри і кордони. Така широка аудиторія виходить за межі найсміливіших мрій тих, хто проповідував Євангеліє перед нами... Католики не повинні боятися відчиняти Христові двері засобів комунікації, щоб Його Добру Новину могли проголошувати з покрівель усього світу»²¹.

II. Можливості та проблеми

5. «Спілкування всередині Церкви та між Церквою й світом – це, за природою своєю, оповіщення Доброї Новини Ісуса Христа. Це проголошення Євангелія як пророчого й спасеного слова, зверненого до всіх чоловіків та жінок наших часів; це свідчення – в добу глибокої секуляризації – божественної правди й трансцендентного призначення людської особи. Це свідчення Церква дає в єдності з усіма тими, хто вірить у Бога; вона дає його наперекір усім конфліктам і поділам – заради справедливості та злагоди між людьми, народами й культурами»²².

Оскільки проголошення Доброї Новини людям, вихованим на медіакультури, вимагає уваги до особливостей самих медіа, Церква мусить навчитися розуміти інтернет. Це потрібно для того, щоб ефективно спілкуватися з людьми, особливо молодими, які глибоко заангажовані у використання цієї нової технології, а також для того, щоб Церква сама могла ефективно користуватися всесвітньою мережею.

Медіа дають важливі для релігії вигоди та переваги. Вони «подають новини та інформацію про релігійні події, ідеї та персоналії Церкви. Вони також є інструментами євангелізації та катехизації. З дня на день вони

¹⁹ Енцикліка «Redemptoris missio», 37.

²⁰ «Aetatis novae», 2.

²¹ Іван Павло II. Послання на 35-й Всесвітній день комунікацій «Проповідуйте з покрівель», 3 (27 травня 2001) (тут і далі цит. за: *Церква і соціальна комунікація...*).

²² «Aetatis novae», 9.

надихають і заохочують до молитви тих, хто прив'язаний до своїх домівок чи якихось інституцій»²³. Інтернет має немало переваг. Він надає людям миттєвий і безпосередній доступ до важливих релігійних і духовних ресурсів: чудових бібліотек, музеїв і культових місць, до документів Учительського уряду Церкви, писань Отців і Вчителів Церкви та релігійної мудрості багатьох століть. Інтернет має чудову можливість долати відстань та ізоляцію, об'єднуючи однодумців доброї волі у віртуальні спільноти віри, щоб дати їм змогу заохочувати і підтримувати одне одного. Церква може надавати важливу допомогу як католикам, так і некатолікам, вибираючи і передаючи за допомогою всесвітньої мережі корисну інформацію.

Інтернет має стосунок до багатьох заходів і програм Церкви: евангелізації (як реєвангелізації, так і нової евангелізації, а також традиційної місійної роботи *ad gentes*), катехизації та інших форм освіти, до повідомлення новин та передавання інформації, до апологетики, управління та адміністрування, а також деяких форм душпастирського наставництва та духовного керівництва. Хоча віртуальна реальність кіберпростору не може замінити правдивого людського спілкування, вочлненої реальності Таїнств і літургії, безпосередньо зверненої до людини проповіді Євангелія, однак вона може доповнити їх, залучити людей, які користуються інтернетом, до повнішого досвіду життя у вірі, збагатити їхнє релігійне життя. Вона також служить засобом спілкування Церкви з особливими групами – з юнацтвом та повнолітньою молоддю, з людьми похилого віку і тими, хто не в стані виходити з дому, з тими, хто далеко живе, з послідовниками інших релігій – з усіма тими, з ким інакше було б важко підтримувати зв'язок.

Щораз більше парафій, епархій, релігійних згромаджень та інституцій, пов'язаних з Церквою програм і організацій усіх видів тепер ефективно використовують інтернет для цих та інших цілей. Подекуди Церква підтримує різні творчі проекти на національному та регіональному рівнях. Святий Престол упродовж декількох років активно діяв у цій сфері і далі розвиває свою присутність в інтернеті. А ті церковні інститути, які ще нічого не зробили, щоб увійти в кіберпростір, ми закликаємо шукати можливостей зробити це якнайшвидше. Ми наполегливо рекомендуємо обмінюватися ідеями та інформацією про інтернет поміж тими, хто має досвід використання цієї сфери, і новачками.

6. Церква також повинна вміти використовувати інтернет як інструмент внутрішньої комунікації. Це вимагає чіткого розуміння його специфічних особливостей як прямого, миттєвого, інтерактивного та загального засобу комунікації.

²³ «Етика в комунікації», 11.

Уже тепер двостороння інтерактивність інтернету розмиває давню відмінність між тими, хто повідомляє інформацію, і тими, хто її отримує,²⁴ створюючи ситуацію, в якій, принаймні потенційно, кожен має можливість робити те і те. Це вже не одностороння, «згори вниз», комунікація, як це було в минулому. В міру того як щораз більше людей освоюють цю особливість інтернету в інших сферах свого життя, вони, мабуть, шукатимуть цього і щодо релігії та Церкви.

Інтернет – це нова технологія, але не нова ідея. II Ватиканський собор наказував, щоб члени Церкви відкривали пастирям «свої потреби й бажання з тією свободою й довірою, яка личить дітям Божим і братам у Христі»; справді, вірні не тільки можуть, але й іноді зобов'язані – в міру своїх знань, компетентності та становища – «виявляти свою думку про те, що стосується блага Церкви»²⁵. У «*Communio et progressio*» зазначено, що оскільки Церква є «живе тіло», то їй «потрібна суспільна думка, щоб підтримувати взаємний обмін думками серед своїх членів»²⁶. Хоча правди віри «не залишають місця для довільних тлумачень», ця душпастирська інструкція зазначає, що існує «величезний простір, де члени Церкви можуть висловлювати свої погляди»²⁷.

Подібні ідеї висловлені в Кодексі канонічного права²⁸, а також у двох пізніших документах Папської ради у справах соціальної комунікації²⁹. «*Aetatis novae*» називає двосторонню комунікацію і суспільну думку «одним із способів втілити в нашому житті характер Церкви як *communio* (*сопричасття*)»³⁰. У документі «Етика в комунікації» мовиться: «Двосторонній обмін інформацією та думками між душпастирями й віруючими, свобода самовираження з урахуванням блага спільноти і ролі вчення Церкви у сприянні цьому благові, відповідальна громадська думка – все це важливі прояви „засадничого права на діалог та інформацію в Церкві”»³¹. Інтернет забезпечує ефективні технологічні засоби для реалізації цієї концепції.

Крім того, цей інструмент можна творчо використовувати для різних аспектів адміністрування та управління. Відкриваючи канали для висловлення суспільної думки, ми водночас маємо на думці консультації

²⁴ Див.: «*Communio et progressio*», 15.

²⁵ II Ватиканський собор. Догматична конституція про Церкву «*Lumen gentium*», 37.

²⁶ «*Communio et progressio*», 116.

²⁷ Там само, 117.

²⁸ Див.: кан. 212.2; 212.3.

²⁹ Див.: «*Aetatis novae*», 10; «Етика в комунікації», 26.

³⁰ «*Aetatis novae*», 10.

³¹ «Етика в комунікації», 26.

з експертами, підготовку зустрічей і практичну співпрацю всередині партикулярних Церков і поміж ними, а також у релігійних інституціях на місцевому, національному та міжнародному рівнях.

7. Освіта і виховання – ще одна сфера можливостей і потреб. «Сьогодні всім треба проходити певні види медіаосвіти, чи то навчаючись самостійно, чи беручи участь у спеціально організованих програмах, або ж і те, і те водночас. Завдання медіаосвіти полягає не тільки в засвоєнні певної техніки, а й передусім у формуванні доброго смаку і здатності до правдивого морального судження. Тобто мова йде про формування сумління. Церква повинна забезпечити таку медіаосвіту у своїх школах та формаційних програмах»³².

Освіта і виховання щодо інтернету мають бути частиною комплексної програми медіаосвіти, доступної для членів Церкви. Душпастирські плани щодо засобів комунікації, наскільки це можливо, мають передбачати цей аспект при вихованні семінаристів, священників, монахів і мирян, що беруть участь у душпастирській роботі, а також вчителів, батьків та студентів³³.

Особливо молодь треба вчити «не тільки бути добрими християнами, коли вони сприймають навчання, а й активно використовувати всі засоби для спілкування, які надають медіа... Так молоді люди стануть справжніми громадянами епохи соціальної комунікації, яка вже розпочалася»³⁴, – епохи, в якій медіа розглядають як «частину культури, що поступово розкриває свої можливості, і ще до кінця не зрозуміло, що вона з собою несе»³⁵. Отже, навчання в сфері інтернету і нових технологій передбачає щось набагато більше, ніж лише оволодіння технічними навичками; молоді люди повинні навчитися правильно діяти у світі кіберпростору, проникливо, згідно із здоровими моральними критеріями, оцінювати те, що вони там знаходять, і застосовувати нові технології для свого всебічного розвитку та для користі інших.

8. Інтернет несе з собою деякі специфічні проблеми для Церкви, окрім тих, що загально описані в супровідному документі «Етика в інтернеті»³⁶. Наголошуючи на позитивних аспектах використання інтернету, важливо чітко розуміти також його негативи.

На глибинному рівні «світ медіа часто може здаватися байдужим і навіть ворожим до християнської віри і моралі. Так є почасти тому, що

³² «Етика в комунікації», 25.

³³ «Aetatis novae», 28.

³⁴ «Communio et progressio», 107.

³⁵ Іван Павло II. Послання на 24-й Всесвітній день комунікації, 1990.

³⁶ Див.: «Етика в інтернеті».

медіакультура глибоко просякла типово постмодерним уявленням, духом, нібито єдина абсолютна істина полягає в тому, що абсолютних істин не існує або, якщо вони й існують, то недоступні людському розумові, а отже, не мають для нас ніякого значення»³⁷.

Серед особливих проблем, які створює інтернет, є існування сайтів, що пропагують ненависть, розповсюджують наклепи і агресію щодо релігійних і етнічних груп. Деякі з них спрямовані проти Католицької Церкви. Так само, як порнографія і насильство у медіа, такі інтернет-сайти ненависті є «відображенням темного боку людської природи, спотвореної гріхом»³⁸. І хоча повага до свободи висловлювання може вимагати якоюсь мірою терплячого ставлення навіть до голосів ненависті, поки вони не переходять певних меж, усе ж внутрішні норми інтернет-індустрії, а за потреби і суспільна влада, мають встановити й застосовувати розумні межі того, що можна говорити, а що ні.

Іншого роду проблему створює поширення сайтів, які називають себе католицькими. Як ми вже говорили, групи, пов'язані з Церквою, мусять бути творчо присутні в інтернеті; право бути там мають також окремі особи й неофіційні групи, що діють за власною ініціативою, якщо вони мають позитивну мотивацію і базуються на достовірній інформації. Але викликає, м'яко кажучи, збентеження, коли не робиться розрізнення між автентичним вченням Церкви, з одного боку, та ексцентричними інтерпретаціями, дивацькими молитовними практиками та ідеологічною пропагандою з ярликом «католицький», з другого. Нижче ми подамо наш підхід до цього питання.

9. Більше уваги потребують і деякі інші питання. Ми закликаємо їх безнастанно досліджувати і вивчати, в тому числі «глибше розробляти антропологію та богослів'я комунікації»³⁹. Зрозуміло, що поряд із такими дослідженнями може й повинно розвиватися позитивне планування щодо використання інтернету в душпастирстві.

Деякі наукові дослідження припускають, що величезний вибір продукції і послуг, що існує в інтернеті, може дати непотрібний ефект і в релігійній сфері, підтримуючи в користувачів «споживацьке» ставлення до питань віри.⁴⁰ Є дані про те, що деякі відвідувачі релігійних сайтів поводяться в них, як в супермаркетах і вибирають лише те з релігійного споживацького кошика, що задовольняє їхні особисті смаки. «Тенденція деякої частини католиків вибірково підходити до вчення Церкви» – це

³⁷ Іван Павло II. Послання на 35-й Всесвітній день комунікації, 3.

³⁸ «Порнографія та насильство в засобах соціальної комунікації», 7.

³⁹ «Aetatis novae», 8.

⁴⁰ Пор.: Іван Павло II. Апостольське послання «Novo millennio ineunte», 39.

проблема і в багатьох інших контекстах⁴¹; потрібно мати більше інформації про те, чи посилює інтернет цю проблему, і якщо так, то якою мірою.

Викликає занепокоєння також вплив віртуальної реальності мережевого простору на релігійну, а також і на інші сфери життя. Віртуальна реальність аж ніяк не може замінити собою реальну присутність Христа в Євхаристії, sacramентальну реальність інших Таїнств та участь у богослужінні в живій, з плоті й крові, людській спільноті. В інтернеті немає Таїнств, і навіть той релігійний досвід, який за Божою благодаттю там можливий, буде неповним без спілкування з іншими вірянами в реальному світі. Цей аспект інтернету також потребує вивчення і роздумів. Водночас у душпастирському плануванні слід думати про те, як приводити людей із кіберпростору до реальної спільноти і як, через навчання і катехизацію, використовувати інтернет як знаряддя підтримки і зміцнення їхнього християнського покликання.

III. Рекомендації і висновки

10. Віруючі люди, як зацікавлені представники ширшої інтернет-аудиторії, які мають і свої законні інтереси, хочуть долучатися до розвитку цих нових медіа. Зрозуміло, що іноді це вимагає від них коригування свого способу мислення і практичних дій.

Важливо також, щоб люди, незалежно від свого місця в Церкві, застосовували інтернет творчо, виконуючи свої обов'язки і допомагаючи Церкві виконувати її місію. Неприпустимо боязко відступати перед інтернетом зі страху перед технологією або з якоїсь іншої причини, адже інтернет надає чимало позитивних можливостей. «Методи, які полегшують комунікацію та діалог між членами Церкви, можуть зміцнити зв'язок єдності між ними. Миттєвий доступ до інформації дає можливість [Церкві] поглиблювати свій діалог із сучасним світом... Церква може швидше інформувати світ про свої погляди і обґрунтовувати свою позицію з того чи іншого питання або ситуації. Також вона може чіткіше чути голос суспільної думки, вступати в безнастанні дискусії зі світом щодо неї, негайно прилучаючись таким чином до спільних пошуків рішень багатьох насущних проблем людства»⁴².

11. Закінчуючи ці роздуми, ми говоримо слова заохочення деяким конкретним групам, зокрема, церковному проводу, душпастирям, педагогам, батькам і особливо молоді.

Церковному проводу. Люди на керівних позиціях у всіх царинах Церкви повинні розуміти медіа, застосовувати це розуміння при розробленні

⁴¹ Див.: Іван Павло II. Промова до єпископів США, 5 (Лос-Анджелес, 16 вересня 1987).

⁴² Іван Павло II. Послання на 24-й Всесвітній день комунікації, 1990.

душпастирських планів щодо засобів соціальних комунікацій⁴³, а також конкретної політики і програм у цій галузі, намагатися належно користуватися медіа. Якщо це потрібно, вони повинні зайнятися власною медіа-освітою; оскільки «ті, хто займають у Церкві певні посади або ж від її імені виконують певні функції, краще служитимуть їй, якщо пройдуть вишкіл у сфері соціальної комунікації»⁴⁴.

Це стосується однаковою мірою як інтернету, так і традиційних медіа. Церковна влада зобов'язана використовувати «весь потенціал „комп'ютерної епохи”, щоб служити земному й вічному покликанню кожної людини, і так віддавати славу Отцеві, від якого походить все добро»⁴⁵. Вони повинні використовувати цю чудову технологію у багатьох різних аспектах місії Церкви, водночас вивчаючи можливості для екуменічної та міжрелігійної співпраці в її використанні.

Особливий аспект інтернету, як ми зауважили, стосується поширення неофіційних сайтів із позначкою «католицький», які іноді збивають з пантелику. Щодо матеріалів, які мають суто доктринальний або катехитичний характер, корисною могла б стати система добровільної сертифікації на місцевому й національному рівнях під наглядом представників Учительського уряду Церкви. Йдеться не про накидання цензури, а про те, щоб надавати користувачам інтернету надійну вказівку на те, що виражає справжню позицію Церкви.

Душпастирському персоналу. Священники, диякони, монахи та миряни, які беруть участь у душпастирській роботі, повинні мати медійну освіту, щоб краще розуміти вплив засобів комунікації на людину і на суспільство, а також щоб оволодіти таким способом спілкування, що враховує почуття та зацікавлення людей у медіакультурі. Сьогодні це, безумовно, передбачає вивчення інтернету, включно з тим, як використовувати його у своїй роботі. Вони можуть також знайти корисну інформацію на сайтах, що ознайомлюють з новими досягненнями в царині богослів'я та душпастирськими ідеями.

Ясно, що працівники церковних медіа мусять мати професійний вишкіл. Але їм конче потрібно мати також богословську та духовну форму, адже «щоб свідчити про Христа, треба самому з Ним зустрітись і розвивати особисті стосунки з Ним через молитву, Євхаристію і таїнство примирення, через читання й розважання над Божим словом, богословські студії та служіння іншим»⁴⁶.

⁴³ Див.: «Aetatis novae», 23–33.

⁴⁴ «Етика в комунікації», 26.

⁴⁵ Послання на 24-й Всесвітній день комунікації, 1990.

⁴⁶ Послання на 34-й Всесвітній день комунікації, 2000.

Педагогам і катехитам. У душпастирській інструкції «*Communio et progressio*» йдеться про «першочерговий обов'язок» католицьких шкіл виховувати журналістів та медійну аудиторію відповідно до християнських заповідей⁴⁷. Цю думку повторювали неодноразово. В епоху інтернету, з притаманними йому і нечуваними досі доступністю та впливом, ця потреба стала нагальнішою, аніж будь-коли.

Католицькі університети, коледжі, школи й освітні програми усіх рівнів повинні забезпечувати курси для різних груп – «семинаристів, священників, монахів і монахинь, мирянських лідерів... учителів, батьків та студентів»⁴⁸, а також курси вищого рівня в галузі технологій, менеджменту, етики та політики комунікацій для тих, хто готується до професійної діяльності в медіа чи до виконання функцій, пов'язаних із прийняттям рішень, в тому числі для працівників церковних медіа. Крім того, ми радимо вченим та дослідникам із відповідних дисциплін у католицьких вищих навчальних закладах звернути увагу на згадані проблеми й питання.

Батькам. Заради блага своїх дітей, а також заради власного блага, батьки повинні «засвоїти і практикувати навички критичного глядача, слухача і читача, стати прикладом для дітей у поведженні з медіа»⁴⁹. Щодо інтернету, то діти і молодь часто краще орієнтуються в ньому, аніж їхні батьки, однак батьки мають пильний обов'язок скеровувати і наглядати за своїми дітьми у тому, як ті використовують інтернет⁵⁰. Якщо для цього їм треба буде більше дізнатися про інтернет, то це вийде тільки на добро.

Батьківський нагляд передбачає, зокрема, технологічне забезпечення фільтрування інформації в комп'ютерах, до яких мають доступ діти – якщо це фізично і технічно можливо, щоб якомога надійніше захистити їх від пропаганди порнографії, сексуального розбещування та інших небезпек. Безконтрольне використання інтернету має бути заборонене. Батьки повинні говорити з дітьми про те, що ті побачили чи почули в мережі; корисно також ділитися досвідом з іншими сім'ями, які поділяють подібні погляди та цінності. Основний батьківський обов'язок тут полягає у тому, щоб допомогти дітям стати критичними й відповідальними користувачами інтернету, а не узалежнюватись від нього, занедбуючи контакти з однокласниками і самим природним життям.

Дітям і молоді. Інтернет – це двері в чудовий і захопливий світ, що має потужний виховний вплив; але не все по той бік дверей безпечно, корисно і правдиве. «Діти й молодь відповідно до обставин, в яких вони

⁴⁷ «*Communio et progressio*», 107.

⁴⁸ «*Aetatis novae*», 28.

⁴⁹ «Етика в комунікації», 25.

⁵⁰ Див.: Іван Павло II. Постсинодальне апостольське повчання «*Familiaris consortio*», 76.

перебувають, і своїх вікових особливостей повинні прагнути такої медіа-формації, уникаючи спокуси некритичної пасивності у сприйнятті медіа та протиставляючись тискові з боку ровесників чи комерційного визиску»⁵¹. Обов'язок молодих людей – заради самих себе, своїх батьків, своїх сімей та друзів, душпастирів та вчителів, і, зрештою, заради Бога – правильно використовувати інтернет.

Інтернет дає в розпорядження молодих людей від, на диво, раннього віку величезні можливості чи то робити добро, чи заподіювати шкоду собі та іншим. Перше може неймовірно збагатити їхнє життя, так що попередні покоління про таке не могли й мріяти, і спонукати їх, своєю чергою, збагачувати життя інших людей. Однак інтернет може, навпаки, втягнути їх в безодню споживацтва, порнографічних і насильницьких фантазій та привести до патологічної ізоляції.

Молоді люди, як часто говорять, – це майбутнє суспільства і Церкви. Правильне використання інтернету може допомогти підготувати їх до відповідальності в обох ділянках. Але це не станеться автоматично. Інтернет є не тільки засобом розваги і споживання. Це інструмент, за допомогою якого можна виконувати корисну роботу, і молодь повинна навчитися розуміти й використовувати його в такий спосіб. У мережі, принаймні не менше ніж будь-де інде, молоді люди покликані йти проти течії, практикувати контркультуру і навіть терпіти переслідування заради істини й добра.

12. Усім людям доброї волі. Наостанок ми хочемо запропонувати деякі чесноти, що їх має культивувати в собі кожен, хто прагне добре використовувати інтернет; їх застосування має спиратися на реалістичній оцінці інтернет-ресурсів.

Розсудливість конче потрібна для того, щоб чітко побачити підтексти – потенціал добра і зла, – що криються у цьому новому знарядді, і творчо відповідати на його виклики й можливості.

Потрібна також справедливість, особливо справедливість і праця для того, щоб подолати цифрову прірву – розрив між тими, які в сучасному світі багаті на інформацію, і тими, хто на неї бідний⁵². Це вимагає zaangażування в справу міжнародного спільного добра, тобто «глобалізацію солідарності»⁵³.

Доконечно потрібні стійкість і мужність. Це означає обстоювання істини перед лицем релігійного і морального релятивізму, обстоювання

⁵¹ «Етика в комунікації», 25.

⁵² Див.: «Етика в інтернеті», 10, 17.

⁵³ Іван Павло II. Промова до Генерального секретаря ООН та Адміністративного комітету з координації Організації Об'єднаних Націй (7 квітня 2000), 2.

альтруїзму і щедрості перед лицем індивідуалістичного споживацтва та пристойності – перед лицем чуттєвості та гріха.

Треба також бути поміркованими – дотримуватись самодисципліни щодо інтернету – цього чудового технологічного інструменту, щоб застосовувати його з розумом і тільки на добро.

Роздумуючи про інтернет, та й про усі інші засоби соціальної комунікації, нагадуємо, що Христос є «досконалий глашатай»⁵⁴ – мірило і взіреть для Церкви у її ставленні до комунікації, а також зміст, який Церква зобов'язана переказувати. «Нехай католики, які працюють у медіа, проповідують Ісуса «з покрівель» ще сміливіше і натхненніше, щоб усі люди почували про любов, що є суттю Бога, «який сам об'являє себе» в Ісусі Христі, який Той самий вчора, сьогодні і навіки»⁵⁵.

Ватикан, 22 лютого 2002 року, в день Престолу св. апостола Петра

Джон П. Фолі, президент
П'єрфранко Пасторе, секретар

З англійської переклала **Наталія Гадьо**

⁵⁴ «Communio et progressio», 11.

⁵⁵ Послання на 35-й Всесвітній день комунікації, 4.